

## **Rahatarkus (35 tundi)**

### **Õppe- ja kasvatustöö eesmärgid**

Rahatarkuse või finantskirjaoskuse õpetamisega taotletakse, et õpilane

- 1) mõistab enda majanduslikke vajadusi ja võimalusi ning langetab otsuseid, lähtudes enda valikutest ja ressurssidest;
- 2) teeb eesmärgipäraseid valikuid finantsteenuste kasutamisel.

### **Finantsvaldkonna pädevus**

- 1) igapäevaste rahaasjade korraldamine (sh eelarve pidamine, tulude ja kulude tasakaalu hoidmine, makseraskuste ennetamine, makseviiside tundmine);
- 2) rahaasjade planeerimine ja juhtimine (sh eesmärkide seadmine, nende saavutamiseks sobivate finantsteenuste valimine, säästmine ja investeerimine, kindlustamine);
- 3) riskide mõistmine ja hindamine (sh igapäevapanganduse turvalisus, investeerimispettuste äratundmine, teenuste tingimuste analüüsimine, investeerimisriskide hindamine).

### **Õppeaine kirjeldus**

Ainet käsitletakse igapäevaeluga seostatult. Kaks kolmandikku valikõppeaine mahust käsitleb praktilisi tegevusi ja loovust ning kriitilise mõtlemise oskusi arendavate ülesannete lahendamist. Praktilised tööd on konkreetse üksikteema või materjali kohta. Iseseisvateks tegevusteks on kodused ülesanded, klassitööd ja arvutitööd. Õppes on olulisel kohal aktiivõppemeetodid nagu arutelud, juhtumianalüüsid, rollimängud, projektid ja õppekäigud, kohtumised ettevõtjatega, ettevõtlike lapsevanematega ja vabatahtlik tegevus kodukohas.

Rahatarkus hõlmab endast oskust koostada eelarvet, teada investeerimise põhitõdesid ning säästvat ja vastutustundlikku finantskäitumist. Finantskirjaoskusel ehk rahatarkusel on elukestvas õppes oluline roll.

Rahatarkus väljendub järgmiste oskustena:

- 1) rahaliste kohustustega hakkamasaamine,
- 2) rahaasjade jälgimine, eelarve pidamine,
- 3) rahaasjade planeerimine (järgmisest palgapäevast või sissetulekust kaugemale),
- 4) finantsteenuste võrdlemine ja teadlik valimine

5) informeeritus pakutavatest finantsteenustest, majandusolukorrast, abi ja nõu saamise võimalustest.

Täpsemalt hõlmab rahatarkus teadmisi raha, rahaasjade haldamise, aga ka laiemalt finantsmaailma kohta, tänu millele oskab inimene teha informeeritud ja kaalutletud finantstehinguid. Rahaasjad ehk finantsasjad tähendavad isiklikku raha ning rahalise väärtusega varasid ja investeeringuid. Eelkõige kasutatakse seda mõistet rahaasjade korraldamise kontekstis, mis hõlmab rahalise mõjuga otsuseid ja tegevusi, sealhulgas isikliku raha ja investeeringute haldamist ning rahaliste otsuste ja tegevuste rakendamiseks kasutatavaid tehnoloogilisi lahendusi. Finantsmaailma on siinses uuringus defineeritud kui keskkonda, mis ühendab makromajanduslikust keskkonnast mõjutatud raha ja investeerimisega seotud tooteid ja teenuseid ning nende kasutamist.

Teadmistega koos arenevad ka finantshoiakud, mille kaudu väärtustatakse isiklikku ja ühiskondlikku heaolu. Sealjuures ei mõelda ainult praegusele hetkele või lähitulevikule, vaid väärtustatakse ka pikemas perspektiivis jätkusuutlikkust. Teadmistele tuginedes õpivad inimesed oskusi, kuidas raha kasutada ja rahaasju planeerida, ning need teadmised ja oskused toetavad koos rahatarka käitumist.

Rahatarkus on tihedalt lõimitud teiste õppeainetega, tuginedes matemaatika-, geograafia- ja ajalooteadmistele, ning toetades ühiskonna- ja inimeseõpetuse õppimist, karjääriõpet ja elukutsevalikut, samuti ettevõtlikkust ja ettevõtlusõpetust.

Rahatarkuse aine on jagatud järgmisteks alateemadeks:

- 1) raha, maksevahendid ja finantsteenused;
- 2) ostud;
- 3) tulud ja tuluallikad;
- 3) eelarve, finantsplaneerimine ja laenud;
- 4) jätkusuutlik majandamine.

Rahatarkuse pädevuse kujundamine on omakorda seotud Risti Kooli väärtustega, milleks on: **järjepidevus** – kooli ja kodukoha traditsioonide tundmine aitab paremini mõista iseennast, paikkondlikku omapära ja seotust oma juurtega ning kultuurilist mitmekesisust

**loovus** - usaldusväärne ja turvaline õhkkond laseb vabal mõttel kasvada ja püüelda enda seatud eesmärkide poole.

**uuenduslikkus** – avatud maailmavaade loob võimaluse arendada ettevõtlikkust, töökust ja vastutustunnet ning huvi ja sallivust erinevate kultuuride ning eakaaslaste suhtes

## **Võimalusi lõiminguks, üldpädevuste arengu toetamiseks ja õppekava läbivate teemade käsitlemiseks**

Valikaine võimaldab lõimingut kõigi riiklikus õppekavas olevate ainetega, kujundades üldpädevusi ainete ja õpetajate vahelises koostöös. Rahatarkus on tihedalt lõimitud matemaatika õppega ning toetab ühiskonna- ja inimeseõpetuse õppimist, karjääriõpet ja elukutsevalikut.

### **Üldpädevused**

**Kultuuri- ja väärtuspädevuse** arendamine toimub läbi erinevate õpiprojektide, õppekäikude abil, kogukonna traditsioonide kaudu õpitakse mõistma erinevaid väärtussüsteeme ning kultuurilist eripära.

**Sotsiaalset ja kodanikupädevust** arendatakse õpilastes, et nad toimiksid teadlike ja vastutustundlike kodanikena ning toetaksid ühiskonna demokraatlikku arengut ja Eesti riiklikku iseseisvust, mida kujundatakse läbi grupidööde ja projektõppe, kogukonnas, Eestis ja maailmas oluliste tähtpäevade tähistamise ülekooliliste ürituste näol – Eesti Vabariigi aastapäeva tähistamisel kohviku pidamine - mis on teostatud ka loovtööde näol.

**Enesemääratluspädevus** kujuneb arutluste, rollimängude ning muude õpitegevuste kaudu, mille abil tekib suutlikkus mõista ja hinnata iseennast, oma nõrku ja tugevaid külgi; analüüsida oma käitumist erinevates olukordades; käituda ohutult ja järgida tervislikke eluviise; lahendada suhtlemisprobleeme – klassiväliste ürituste organiseerimine

**Õpipädevuse** arendamise käigus tekib suutlikkus organiseerida õppekeskkonda individuaalselt ja rühmas, kasutada õpitut erinevates olukordades ja probleeme lahendades; seostada omandatud teadmisi varemõpituga; analüüsida oma teadmisi ja oskusi. Motiveerituse ja enesekindluse arendamisele aitavad kaasa iseseisva õppimise päevad ning õpiprojektide ning loovtöö projektide kavandamine.

**Suhtluspädevuse** arendamisel on oluline oma seisukohti esitada ja põhjendada; lugeda ning eristada ja mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades korrektset viitamist, kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili. Suhtluspädevuse arengu toetamiseks kasutatakse tekstiloomet, rolli- ja lauamänge ning muid mängulisi tegevusi, esitlusi.

**Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalase pädevust** kujundatakse läbi statistiliste andmete analüüsimise, eelarve koostamise. Õpitakse kasutama tehnoloogilisi abivahendeid ja digitaalsetest allikatest info otsimine, analüüsimine, allikate, sh tehisintellekti loodud teabe usaldusväärsuse hindamine ning erinevate multimeediavõimaluste kasutamine (nt esitlemisel) toetavad omakorda **digipädevuse** arengut.

**Ettevõtlikkuspädevus** areneb läbi ettevõtluapäevaks loodud õpiprojektide, samuti ürituste korraldamise ja loovtööde koostamise ning finantskirjaoskuse arendamise nt rahatarkuse veebikonverentsil osalemine, praktiliste loovtööde loomise jne

### **Läbivad teemad**

**1) elukestev õpe ja karjääri kujundamine** - kujundatakse iseseisva õppimise oskus, mis on oluline alus elukestva õppe harjumuste ja hoiakute omandamisel. Erinevate õppevormide kaudu arendatakse õpilaste suhtlus- ja koostööoskusi, mida on vaja tulevases tööelus. Rahatarkust õppides kasvab õpilaste teadlikkus karjäärivõimalustest ning oma ettevõtte rahaasjade planeerimisest. Õppetegevus võimaldab vahetult kokku puutuda töömaailmaga, nt tutvuda ettevõttega. Elukestva õppe ja karjääri kujundamine toimub näiteks läbi õppekäikudel ja õppeprogrammidel osalemise ning külalisesinejatega kohtumiste.

**2) keskkond ja jätkusuutlik areng** - osalemine erinevates keskkonnahoiuga seotud õpiprojektides aitab õpilastel kujuneda keskkonnateadlikumateks ja vastutustundlikumateks kodanikeks, kes hoiavad ja kaitsevad keskkonda ning väärtustavad jätkusuutlikkust nii kogukonnas, oma riigis kui ka maailmas (Rohelise Kooli projektid, KIK õppeprogrammid, Re-disain, Rohejaht, Teeme Ära!).

**3) kodanikualgatus ja ettevõtlikkus** – rahatarkusel on oluline roll antud läbiva teema elluviimisel. Teema läbimisel kujundatakse õpilastest vastutustundlikke kogukonna- ja ühiskonnaliikmeid, kes mõistavad ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning

kodanikualgatuse tähtsust, milleks sobivad arutelud ja ühisalgatused - Risti Kooli ettevõtluspäev/laat, "Teeme ära!".

**4) kultuuriline identiteet** - teema abil kujundatakse mitmekülgseid isiksusi, kes mõistavad kultuuride mitmekesisust seost oma kultuuri ja teiste kultuuride vahel ning on sallivad ja koostööaltid - õppekäigud

**5) teabekeskond ja meediakasutus** - taotletakse õpilase kujunemist teabeteadlikuks inimeseks, kes kasutab esitluste ja õpiprojektide koostamisel infootsingut, mis järgib interneti turvalisust ja allikakriitilisust – esitluste ja uurimustööde koostamine

**6) tehnoloogia ja innovatsioon** - õpilased tulevad toime kiiresti muutuvas tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas - AI võimaluste kasutamine igapäevases õppetöös

**7) tervis ja ohutus** - kujundatakse vaimselt, emotsionaalselt, sotsiaalselt ja füüsiliselt tervet ühiskonnaliiget - ennetustegevused, loengud, dokumentaal- ja mängufilmid

**8) väärtused ja kõlblus** - ühiskonnas üldtunnustatud väärtuste ja kõlbluspõhimõtete tundmaõppimine ja nende järgimine koolis ja väljaspool kooli, arvestamine kõikide ühiskonnaliimetega

### **Lõiming teiste ainevaldkondadega**

- **Matemaatikas** saadud teadmised ja oskused on abiks õpilastele, et lahendada rahatarkuse õpiülesandeid (nt eelarve koostamine, palga arvestamine, maksud ja maksusüsteem). Matemaatikas omandatakse oskus lugeda tabeleid, diagramme ja jooniseid.
- **Emakeeles** areneb suuline ja kirjalik eneseväljendusoskus, rühmatöös oma seisukoha selge esitlemine, erinevate allikate analüüs ning tekstide mõistmine, õpilased omandavad oskuse koostada ametlikke dokumente.
- **Sotsiaallained:** inimeseõpetuses analüüsivad õpilased oma iseloomujooni, huve, võimeid, väärtusi ja vajadusi, toetatakse õpilase minapildi ja enesehinnangu kujunemist. Ühiskonnaõpetuses toimub inimese isiksuseomaduste, oskuste ja teadmiste analüüs. Ühiskonnaõpetuses õpitakse tundma Eesti ettevõtlus- ja majandussüsteemi (äriidee, maksud, palga arvestamine, eelarve koostamine, turumajandus jne)

- **Loodusained:** õpilased saavad ülevaate inimese arengut ja kasvamist mõjutavatest teguritest, maastikulisest mitmekesisusest, loodusvaldkonna võimalustest ettevõtluses ja selle olulisusest majanduskeskkonnas.
- **Kunst ja informaatika** toetavad eneseväljendust (plakatite, postrite ja esitluste kujundamisel kasutatakse infootsingut ning digitaalseid ja manuaalseid tehnikaid). füüsiline liikumine õppekäikudel ja õuesõppetundides
- **Kehaline kasvatus:** füüsiline liikumine õppekäikudel ja õuesõppetundides.
- **Võõrkeeled:** info otsimine

## Õppetegevuse kavandamise ja korraldamise põhimõtted

Tegevuste kavandamisel lähtutakse rahatarkuse valikainekavast, arvestades kooli ja piirkonna võimalusi ning õpilaste ettepanekuid. Valikaine tugineb ettevõtluspädevuse mudelile.

Õppetööd kavandades luuakse võimalusi õppekäikudeks. Õppetegevuse kavandamisel planeeritakse võimaluse korral koostööd erinevate partneritega, ettevõtlikkuspädevuse ja finantskirjaoskuse arengut toetavate programmidega ning kohalike ettevõtetega.

## Hindamine

Hindamisel lähtutakse vastavatest põhikooli riikliku õppekava üldosa sätetest ja kooli õppekavas sätestatust. Hinnatakse õpilase teadmisi ja nende rakendamise oskust, üldpädevuste saavutatust suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekavas taotletavatele õpitulemustele. Hoiakuid ega väärtusi ei hinnata, nende kohta antakse õpilasele tagasisidet. Hinnata saab arutluskäigu loogilisust, veenvust, argumenteeritust. Õpilane peab olema hindamises aktiivne osaline, tema selgitustel, põhjendustel ning eneseanalüüsil on oluline roll. Väärtusi ja hoiakuid võimaldavad analüüsida rollimängud, juhtumianalüüsid ning rühmatöö. Hindamine peab väärtustama lahenduste erinevusi ja õpilaste isikupära. Hindamine on vahend õpilase arengu toetamiseks. Hindamismeetodeid valides arvestatakse õpilaste vanust, nende individuaalseid võimeid ning valmisolekut ühe või teise tegevusega toime tulla. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangutega.

## **Õppekeskkonna kujundamise põhimõtted**

Õppekeskkond toetab kavandatavate õpiväljundite saavutamist. Finantskirjaoskuse pädevuse arengu toetamiseks kasutatakse mitmekesiseid tegevusi (nt enesehindamine), mis aitavad teemasid mõtestada, kuid kindlasti on tähtis roll ka terviklikul õpikeskkonnal, mille kaudu soodustatakse õppijate pädevuste arengut ning mis mõjutab seda, kuidas ühte või teist harjutust tajutakse ja sellest õpitakse.

Ainet käsitletakse igapäevaeluga seostatult. Kaks kolmandikku valikõppeaine mahust käsitleb praktilisi tegevusi ja loovust ning kriitilise mõtlemise oskusi arendavate ülesannete lahendamist.

Õppes kasutatakse aktiivõppemeetodeid nagu arutelud, juhtumianalüüsid, rollimängud, projektid ja õppekäigud, kohalike ettevõtete külastused, kohtumised ettevõtjatega, ettevõtlike lapsevanematega ja vabatahtlik tegevus kodukohas. Õpilase teabe ja tehnoloogia kasutamise oskuse arendamiseks kasutatakse õppes tehnoloogilisi vahendeid, sh IKT võimalusi (ettevõtete kodulehed, õigusaktid internetis, ettevõtjaportaal, interaktiivsed ettevõtlusmängud jne).

## **Õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes**

Risti Kool on koostanud kohalikest oludest lähtuva ja omanäolise rahatarkuse ainekava, võttes aluseks ka riikliku ettevõtlusõppe ainekavas olevad finantskirjaoskuse eesmärgid ja õpitulemused.

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) mõistab majandusringlust ja maksusüsteemi;
- 2) teeb eesmärgipäraseid valikuid raha kasutamisel;
- 3) oskab nimetada erinevaid finantsteenuseid;
- 4) mõistab ja järgib ühiskonnas kokkulepitud seadusi ja väärtusi rahaga seotud otsuste tegemisel;
- 5) tegutseb teadliku tarbijana;
- 6) märkab looduskeskkonnas ja ühiskonnas tarbimisest tekkinud probleeme ja otsib võimalusi nende ennetamiseks või ja lahendamiseks.

## Õppesisu

Tulud ja kulud. Töötasu tuluallikana. Maksud. Soovid, vajadused, kulude ja tulude planeerimine, eelarve. Isiklike ressursside piiratus, tulu suurendamise võimalused ja valik. Teadlik ja keskkonda säästev tarbimine, eesmärgipärane finantsteenuste kasutamine.

## Põhimõisted

Bruto- ja netopalk, maksud, eelarve, finantsteenused, hoius, laen, intress, säästmine, investeerimine.

## TEEMA 1: raha, maksevahendid ja finantsteenused

Raha, maksevahendite ja finantsteenuste teema eesmärk on õpetada teadmisi valuutadest ja nende väärtusest, lisaks anda teadmised ja oskused finantskalkulaatorite kasutamise, aga ka oma raha kasutamise kohta.

## Õpitulemused

Õpilane:

- Teab oma rahast ja tehingutest ülevaate saamise võimalusi, sh internetipank.
- Teab, et eri riikides võivad olla käibel erinevad rahaühikud, ja oskab mõnda neist nimetada.
- Oskab kasutada oma pangakaarti ja hoida oma pangakaardiga seonduvat isiklikku infot.

## Lõiming teiste õppeainetega

**Ajalugu:** eri riikides (ka eri ajastutel) käibel olevad rahaühikud.

**Ühiskonnaõpetus:** teema „Mina ja raha“.

**Matemaatika:** rahaühikute teisendamine.

## Metoodilised näited, kuidas teemat käsitleda

- *Ühiskonnaõpetuses* internetipanga ja pangakaardi turvalise kasutamise reeglid (teema „Mina ja raha“ nt Avita 5. klassile suunatud õpikus ja töövihikus).
- *Matemaatikas* töölehed rahaühikute teisendamiseks. Valik sobilikke töölehti on leitavad [e-koolikotist: https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/20882-RahauhikudRahauhikute-teisendamine-4-klass](https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/20882-RahauhikudRahauhikute-teisendamine-4-klass)

## TEEMA 2: ostud

Ostude teema eesmärk on õpetada läbivalt põhikoolis ostude sooritamise ja toodete hindadega seonduvat. Põhikooli lõpuks peaks õpilasel tekkima arusaam ka sellest, mis eesmärgil on reklaamid ja kuidas need toimivad.

### Õpitulemused

Õpilane:

- Teab, et sarnastel toodetel või teenustel võivad olla erinevad hinnad.
- Oskab võrrelda toodete hindu, võttes arvesse lisanduvaid kulusid (nt postikulu).
- Oskab valida soodsama toote, võttes arvesse hindade esitamise erinevaid võimalusi (kilohind, tükihind, 100 g hind, soodushind).
- Oskab ära tunda ära mõned levinumad petuskeemid ja reklaamitrikid (nt püsimummiga nõustumine veebiportaalis/mängus).

### Lõiming teiste õppeainetega

**Matemaatika:** protsent, osa leidmine tervikust.

**Eesti keel ja kirjandus:** reklaamide analüüs, tarbetekstid seotuna rahatarkusega.

**Inimeseõpetus:** reklaamid.

**Töö- ja tehnoloogiaõpetus:** „kõlblik kuni“ ja „parim enne“ tähendused, soodushinnaga tooted.

### Metoodilised näited, kuidas teemat käsitleda

- *Internetiostudest*, sh petuskeemidest ja turvalistest ostudest on e-koolikotis lühivideo koos töölehega: <https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/32383Ostud-internetis-ja-kruptoraha>
- *Kogemusõpe*. Näiteks on võimalik nii eelarvestamine kui ka tootehindade kalkuleerimine siduda koolilaadal klassi või grupi kohviku planeerimisega, mille käigus saab -
- *Matemaatikas* hindade võrdlemine, vt lisa 2, tunnikava 4.
- II kooliastmele on kohandatavad nii I kui ka III kooliastme õppematerjalid, kus on võimalik planeerida *õppekäiku* poodi või kohvikusse (ka virtuaalselt, kasutades poodide e-keskkondi), planeerides arutelude fookusi vastavalt õpilaste huvidele (nt kõige tervislikum ja soodsam toidukorv). Veebipoodide puhul on võimalik arvutada ja arvestada ka saatmiskuludega. Seda ülesannet saab siduda *tehnoloogiaõpetusega*.

- *Reklaamiteemaline* õppematerjal. Ühe näitena vt lisa 2, tunnikava 1.
- *Töö- ja tehnoloogiaõpetuse või käsitöö ja kodundusega* on rahatarkuse õpiväljundeid lihtne seostada, kui vajaminevate materjalide valikul ja ostmisel teadlikult nende maksumusele ja samas ka keskkonnajäljele (vt jätkusuutliku majandamise õpiväljundid) tähelepanu pöörata.

### **TEEMA 3: tulud ja tuluallikad**

Tulu ja tuluallikate teema eesmärk on anda õpilasele teadmised selle kohta, et erineva töö eest saadakse erinevat tasu – rõhk on pigem sissetuleku mõistel.

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- Teab, mida tähendab bruto- ja netopalk.
- Teab, et ametlikult teenitud tulust makstakse maksud.
- Teab erinevaid võimalusi raha teenimiseks enda vanuseastmes.
- Teab ametlikke vaesuse määratlusi (absoluutne vaesus, suhteline vaesus).
- Teab, mida ühiskonnas inimeste toetamiseks tehakse ja mida saab ise teha (ühiskonna tasandi toetused, eraisiku annetused).

#### **Lõiming teiste õppeainetega**

**Matemaatika:** protsent, osa leidmine tervikust, naturaalarvude ümardamine ja võrdlemine.

**Ühiskonnaõpetus:** raha teenimine, pere eelarve, vajadused ja soovid, isiklik eelarve enda taskuraha piires. Seosed ettevõtlikkuspädevustega ja elukutsete üle arutamiseks.

#### **Metoodilised näited, kuidas teemat käsitleda**

- *Maksude* teemat käsitleb Maksu- ja Tolliamet <https://www.emta.ee/eraklient/e-teenused-maksutarkus/maksu-ja-tollitarkus>, samuti on Tagasi Kooli loonud mitmeid e-külalistunde <https://etunnid.tagasikooli.ee/jarelvaatamiseks/rahatarkus/>, mille juures on ka töölehed. Arvestama peab, et külalistundide tase on kõikuv ja kõik ei sobi II kooliastmele, kuigi on neile mõeldud.
- *Bruto- ja netopalga* erinevuse näitamiseks võib kasutada palgakalkulaatorit <https://www.kalkulaator.ee/et/palgakalkulaator>

- Rahatarkuse õpetamist tasub siduda ka *elukutsete ja ettevõtlikkuse* teema käsitlemisega, mis seob rahatarkuse ettevõtlikkuspädevusega. Kasutada võib programmi „Edu ja tegu“ käigus valminud materjale: <https://ekoolikott.ee/et/oppematerjal/31866-EDU-JA-TEGU-Ettevotlust-jarahatarkust-arendavad-toolehed-II-kooliastmele/293993#294014-Elukutsedja-ettevotlikkus>
- Kuna *rahalised võimalused* on tundlik teema, siis tasub arvestada õpilaste erinevat tausta ja vajaduse korral võtta aluseks hüpoteetilised andmed.

#### **TEEMA 4: eelarve, finantsplaneerimine ja laenud**

Eelarve, finantsplaneerimise ja laenude teema eesmärk on anda õpilasele teadmised selle kohta, kuidas need kolm alateemat on omavahel seotud. Eelarve mõiste ja selle eakohase kavandamine, samuti käsitletakse ülevaatlikult laenude teemat.

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- Teab, mis on eelarve.
- Saab aru, et suurema ostu soovi korral tuleb arvestada nii kulusid kui ka tulusid.
- Oskab koostada isiklikku nädalaeelarvet, arvestades igapäevaseid kulusid.
- Teab, et raha laenamine on seotud isikliku vastutuse ja riskidega (nt kõrged intressid ja makseraskused)

#### **Lõiming teiste õppeainetega**

**Eesti keel ja kirjandus:** lugemine.

**Matemaatika:** laen ja intress

**Loodusõpetus:** väärtused, hoiakud, jätkusuutlik tarbimine.

#### **Metoodilised näited, kuidas teemat käsitleda**

- Raamatu „Koer nimega Money“ abil on hea suunata õpilasi rahatarkuse teemal ka ise lugema näiteks *kirjandustunnis*. Seejärel saab säästmise ja investeerimise teemal avatud vestlusringis arutada.
- Veebilehelt <https://www.minuraha.ee/et/rahaasjadeplaneerimine/tulude-kulude-kirjapanek> on võimalik alla laadida pere eelarve Exceli fail, mis on sellisel kujul mõeldud

küll pigem vanemale vanuserühmale, kuid mida saab kohandada. [Minuraha.ee](http://Minuraha.ee) annab õpetajale rahaga seonduvast põhjaliku ülevaate.

- Programmi „Edu ja tegu“ käigus on valminud töölehed *säästmisest ja investeerimisest* <https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/31866EDU-JA-TEGU-Ettevotlust-ja-rahatarkust-arendavad-toolehed-IIkooliastmele/293993#294018-Rahatarkus-saastmine-jainvesteering>
- E-külastund <https://etunnid.tagasikooli.ee/e-tund/kuidas-masaaksin-endale-uue-nutitelefoni-2/> või <https://etunnid.tagasikooli.ee/e-tund/kuidas-saasta-raha-uuetelefoni-jaoks-2/> koos lisamaterjalidega suunab *pikemaajalise säästmise* üle mõtlema ja jääb sellele vanuseastmele arusaadava eseme jaoks säästmise juurde. Laenu ja intressi teema juures saab *matemaatikas* lisada arutelu, kas laenu on kasulik võtta, ja arvutada, kuidas intressimäär tagasimakstavat hinda muudab.
- Lisa 2, tunnikavad 2 ja 3 viienda ja kuuenda klassi *loodusõpetuse* tundides kasutamiseks.
- Lisa 2, tunnikava 5 *lõiminguprojekt laada* korraldamiseks.

## TEEMA 5: jätkusuutlik majandamine

Rahatarkuse õpetamisel on kandev roll jätkusuutlikkuse põhimõtete edastamisel ja harjutamisel läbivalt I, II ja III kooliastmes. Kuna tegemist on suures osas väärtuste kujundamisega, siis tuleb arvestada, et väärtused kujunevad kooli ja kodu koostöös pikema aja vältel.

### Õpitulemused

Õpilane:

- Teab, et sarnastele toodetele ja teenustele on olemas erineva hinna ja keskkonnasäästlikkusega versioonid.
- On harjutanud pidurdama oma ostusoovi.
- Oskab eristada vajadust ja soovi keskkonnasäästliku tarbimise kontekstis.
- Mõistab säästliku tarbimise ja jätkusuutliku eluviisi väärtust ja käitub seda arvestades.

### Lõiming teiste õppeainetega

**Eesti keel ja kirjandus:** kirjandusteose valik.

**Loodusõpetus:** jätkusuutlik areng, säästev tarbimine.

**Töö- ja tehnoloogiaõpetus, kunst:** materjalide kokkuhoid

**Metoodilised näited, kuidas teemat käsitleda**

- *Loodusõpetuses* e-külastund koos tunnikava ja töölehega teemal „Mis on banaani õiglane hind?“. Räägib õiglasest kaubandusest ja tarbimise mõjust kogukonnale, keskkonnale. [E-külastundi info: https://maailmakool.ee/materjalid/100048/e-kulalistund-kristina-mandmis-on-banaani-oiglane-hind/](https://maailmakool.ee/materjalid/100048/e-kulalistund-kristina-mandmis-on-banaani-oiglane-hind/) Tunnikava ja tööleht: [https://maailmakool.ee/wpcontent/uploads/2023/03/Tunnikava\\_tooleht\\_Kristina\\_Mandmis.pdf](https://maailmakool.ee/wpcontent/uploads/2023/03/Tunnikava_tooleht_Kristina_Mandmis.pdf)
- Tundides, kus on vaja osta ja kasutada materjale, tuua välja seosed *hinna* ja muude aspektide vahel.
- Tunnikavad 2 ja 3 viienda ja kuuenda klassi *loodusõpetuse* tundides kasutamiseks.

## ÕPPEMATERJALID

[Tunnikavad](#)

[Rahatarkuse õppematerjalid teise kooliastme jaoks](#)

**Koer nimega Money:** [töölehed](#) ; [õpetajamaterjal](#) ; [tunnikavad](#)

[Edu ja Tegu: Ettevõtlust ja rahatarkust arendavad töölehed II kooliastmele](#)

[Ettevõtlusõpetuse materjalid e-koolikotis \(Edu ja Tegu\)](#)

[Ettevõtlusoppe-praktilised-harjutused-Sirle-Truuts.pdf \(ettevotlusope.edu.ee\)](#)

[Minuraha.ee](#)

[Metoodika – Ettevõtlus- ja karjääriõppe programm Edu ja Tegu \(ettevotlusope.edu.ee\)](#)